

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON JURNALISTIKA VA OMMAVIY
KOMMUNIKATSIYALAR UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

**O‘zJOKU rektori
Sherzodxon Qudratxo‘ja**

2023 yil

”

**60320100 – JURNALISTIKA: IQTISODIY JURNALISTIKA
BAKALAVRIAT TA‘LIM YO‘NALISHI BO‘YICHA IJODIY (KASBIY)
IMTIHONLAR DASTURI VA BAHOLASH MEZONI**

Toshkent – 2023

Tuzuvchilar: D.R.Mamasoatov – Mediamenejment va mediamarketing kafedrasi mudiri i.f.f.d. (PhD)

Sh.Taylakova – Internet jurnalistikasi va mediamenejment fakulteti dekani v.v.b, p.f.f.d. (PhD) dotsent

Taqrizchilar: A.M.Qoqirov – TDIU, "Makroiqtisodiyot" kafedrasi professori, iqtisod fanlari doktori

G.F.Ismoilova – Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti "Menejment va marketing" kafedrasi mudiri i.f.n., dotsent

Kirish

60320100 – Jurnalistika: iqtisodiy jurnalistika ta'lim yo'nalishida ijodiy imtihon o'tkazishdan maqsad, abituriyentda mazkur soha talab etadigan ijodiy qobiliyat, xorijiy tillarni o'rganish va bilishga qiziqishi, mustaqil fikrlash mahorati, xalqaro mavzularning yoritilishi, xalqaro miqyosda axborot uzatuvchi iqtisodiyot bo'yicha OAV tizimining shakllanishi va ko'rinishi, iqtisodiy axborot bozori va uning qonuniyatlari, OAV faoliyatining iqtisodiy asoslari, iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlar, muassislik va boshqaruv, media-biznes va unda bozor iqtisodiyoti talablaridan kelib chiqadigan zamonaviy tendensiyalar kabi muhim nazariy mavzularni qamrab oladi. "Dunyoning axboriy xaritasi" "raqamli tengsizlik" yangi tushunchalar mazmunini anglashi va xulosalar chiqarish kabi sifatlarning mavjudligini hamda uning dunyoqarashi va fikrlash doirasini aniqlashdir. Ijodiy imtihon jarayonida abituriyentlarning quyidagi jihatlariga e'tibor qaratiladi:

- Ijodkorlik qobiliyati;
- Xalqaro OAV tizimining shakllanishi va ko'rinishi, zamonaviy tendensiyalar kabi muhim nazariy mavzularni bilishi;
- Jahon OAVda yoritilayotgan dolzarb mavzular va muammolardan xabardorligi;
- Dunyoqarashining kengligi, qiziqishlari doirasi;
- OAV sohasini qay darajada bilishi;
- Kasbni tanlash sabablari;
- Iqtisodiy jurnalistika kasbiga moyilligi;
- Fikr-mulohazalarining mustaqilligi;
- Yozma va og'zaki savodxonlik darajasi;
- O'z fikrini erkin, aniq, mantiqli va izchil ifoda etish mahorati;
- Xorijiy tillarni o'rganishga qiziqish darajasi va chet tilida o'z fikrini og'zaki bayon qila olish ko'nikmasi;
- Axborot boshqaruvi va media-biznes asoslari bo'yicha tushuncha hosil qilishi
- iqtisodiy jurnalistikadagi asosiy tushunchalarni bilishi.

Ijodiy imtihonning tuzilishi

Ijodiy imtihon 2 bosqichda o'tkaziladi.

Birinchi bosqich abituriyentlarning iqtisodiy jurnalistika sohasiga qiziqishi, ijodiy qobiliyati va dunyoqarashini baholash bo'yicha og'zaki suhbat bo'lib, u quyidagi tartibda o'tkaziladi:

– abituriyentning iqtisodiyot va jamiyat tuzilishi, mamlakat iqtisodiyoti, iqtisodiyotning mohiyatini anglash hamda abituriyentning dunyoqarashi, qiziqishlari, kimlar bilan suhbat o'tkazgani aniqlanadi;

– xalqaro miqyosda sodir bo‘layotgan iqtisodiy yangiliklar va uning turli sohalarida yuz berayotgan o‘zgarishlardan xabardorlik darajasini aniqlash bo‘yicha savollar beriladi;

– O‘zbekiston va jahonda yuz berayotgan so‘nggi iqtisodiy yangiliklar, yurtimizda amalga oshirilayotgan ishlar, iqtisodiy islohotlar bo‘yicha savollar berish orqali abituriyentning, iqtisodiy, ijtimoiy, ma‘naviy va boshqa sohalardagi o‘zgarishlardan boxabarlik darajasi aniqlanadi;

– iqtisodiy va jurnalistik ijod namunalari, ushbu sohalardagi olimlar, arboblardan, so‘nggi davrlarda yaratilgan adabiyotlar xususida savollar berish orqali talabgorning iqtisodiy hamda jurnalistika sohalaridagi bilimi baholanadi;

– iqtisodiyot sohasidagi tasavvuri, iqtisodiy sharxlovchilar va xalqaro OAV faoliyatidan xabardorligi;

– xorijiy tillarni o‘rganishga qiziqish darajasi va chet tilida o‘z fikrini og‘zaki bayon qila olish ko‘nikmasi;

– suhbat davomida iqtisodiyot sohasiga tegishli savollar beriladi va shu tariqa abituriyentning bu sohadan xabardorlik darajasi belgilanadi. Shuningdek, abituriyentning muloqotga kirishuvchanligi, istiqbol rejalari, fikrni obrazli ifoda etish kabi fazilatlarini aniqlanadi.

Og‘zaki suhbat davomida so‘rashga tavsiya qilinadigan namunaviy savollar:

1. Iqtisodiyot tushunchasi va uning bosh masalasi nima?
2. Ehtiyoj nima? Uning qanday turlarini bilasiz?
3. Iqtisodiy resurs tushunchasiga va uning turlariga ta‘rif bering?
4. Nima uchun hayotiy vositalarni ishlab chiqarish va yetkazib berish insonning turli xil faoliyatlari ichida yeng asosiysi hisoblanadi?
5. Iqtisodiyot fanining predmeti nimadan iborat?
6. Iqtisodiyot fan sifatida shakllanishida qanday ilmiy maktab va yo‘nalishlar vujudga kelgan?
7. Iqtisodiyot nazariyasining qanday vazifalari mavjud? Bu vazifalarning bugungi kundagi ahamiyati nimalarda namoyon bo‘ladi?
8. Iqtisodiy qonunlar nima va ularning qanday turlari mavjud?
9. Iqtisodiyot nazariyasini o‘rganishda qanday usullardan foydalaniladi?
10. Makroiqtisodiy tahlil bilan mikroiqtisodiy tahlil o‘rtasidagi farq nimadan iborat?
11. Ishlab chiqarish deganda nimani tushunasiz?
12. Ishchi kuchi nima, uning mehnat tushunchasidan nima farqi bor?
13. Kapital tushunchasiga ta‘rif bering va uning tarkibiga nimalar kirishini tushuntirib bering?

14. Ishlab chiqarish jarayonining mazmunini va uning ikki tomonini tushuntiring?

15. Oddiy va kengaytirilgan takror ishlab chiqarishning mohiyati nimada?

16. Ishlab chiqarishning umumiy va pirovard natijalarini tushuntirib bering?

17. Yaratilgan mahsulotning natural va qiymat tarkibi nimalardan iborat?

18. Zaruriy va qo'shimcha mahsulot nima, qo'shimcha mahsulot normasi va massasi formulasini yozib tushuntiring?

19. Qo'shilgan mehnat, qo'shilgan kapital va qo'shilgan mahsulot tushunchalarini izohlab bering?

20. So'nggi qo'shilgan mehnat va kapital unumdorligining pasayib borish qonunining mohiyati nima va u hozirgi davrda amal qiladimi?

Ikkinchi bosqich ijodiy insho shaklida quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

– ijodiy insho mavzulari iqtisodiyot tizimida ijtimoiy-siyosiy, adabiy-tarixiy, madaniy-ma'naviy, axloqiy, vatanparvarlik va boshqa dolzarb masalalariga bag'ishlanganligi hamda iqtisodiyotga yo'naltirilgan va abituriyentning ijodiy imkoniyatlarini ochib berishga qaratilgan bo'lishi nazarda tutiladi va fan bo'yicha imtihon komissiyasi a'zolari tomonidan tuziladi. Mavzular oliy ta'lim muassasasi qabul komissiyasining raisi tomonidan tasdiqlanadi hamda muhrlangan maxsus konvertda qat'iy hisobot hujjatlari sifatida saqlanadi;

– qabul komissiyasining raisi yoki uning topshirig'i bilan rais o'rinbosari ijodiy insho boshlanishidan 20 daqiqa avval fan bo'yicha imtihon komissiyasining raisiga ijodiy insho mavzulari solingan konvertlarni topshiradi va fan bo'yicha komissiya a'zolarini imtihon topshiruvchi guruhlarga taqsimlaydi;

– ijodiy insho o'tkazilishi uchun 3 astronomik soat vaqt belgilanadi;

– ijodiy insho betlari muhrlangan 12 varaqli daftarga yoziladi, qoralama uchun ham betlari muhrlangan qog'ozlar beriladi. Ijodiy insho yozilgan daftar va qog'ozlarda yozma ish muallifini bildiruvchi, shartli belgilarning qo'yilishiga yo'l qo'yilmaydi;

– ijodiy inshoning hajmi 5 betdan 10 betgacha deb belgilanadi;

– ijodiy insho uchun belgilangan vaqt tugagandan so'ng, yozma ishlar qoralamalari bilan birga yig'ib olinadi va mas'ul kotibga yoki uning muoviniga topshiriladi;

– mas'ul kotib yoki uning muovini yozma ishlarni shifrlab, fan bo'yicha imtihon komissiyasining raisiga tekshirish uchun topshiradi;

– yozma ishlar faqat oliy ta'lim muassasasi binosida va fan bo'yicha imtihon komissiyasi a'zolari tomonidan tekshiriladi;

– tekshirilgan ijodiy insholar qo'yilgan ballari va tekshiruvchilarning imzolari bilan qabul komissiyasining mas'ul kotibi yoki uning muoviniga topshiriladi;

– mas'ul kotib yoki uning muovini insholarni deshifrovka qilib, imtihon

qaydnomasiga abituriyentlarning familiyalari va olgan ballarini kiritadi;

– ijodiy inshoga quyidagi yo‘nalishlardan kelib chiqib mavzular belgilanadi: ijtimoiy-siyosiy, ma‘naviy-ma‘rifiy, vatanparvarlik, milliy iftixor va sog‘lom turmush tarzi.

– ijodiy imtihon natijalari ikki kundan so‘ng e‘lon qilinadi.

Ijodiy imtihonni baholash mezonlari

Ijodiy imtihon yagona ko‘p balli baholash tizimi bo‘yicha baholanadi.

Ijodiy imtihonda to‘plash mumkin bo‘lgan maksimal ball miqdori – 93 ball.

Ijodiy imtihonning birinchi bosqichi, ya‘ni og‘zaki suhbat jarayonidagi savol-javobni baholash uchun ijodiy imtihonga ajratilgan maksimal ballning 33,3 foizi, ya‘ni 31 ball belgilanadi.

Ijodiy imtihonning ikkinchi bosqichi, ya‘ni ijodiy inshoni baholash uchun imtihonga ajratilgan maksimal balldan 66,6 foizi, ya‘ni 62 ball belgilanadi.

Og‘zaki suhbatni baholash mezonlari

Og‘zaki suhbatga 0 – 31 ballgacha qo‘yish mumkin.

№	Ballar qo‘yish mezonlari:	ballar
1.	Iqtisodiyot haqidagi tasavvuri yuzaki, batafsil bilimi yo‘q, abituriyentning fikrlashi sayoz, OAVda e‘lon qilingan materiallari yo‘q, lekin iqtisodiy jurnalist bo‘lish istagi kuchli	0 – 6 ball
2.	Iqtisodiy jurnalistika haqida bir oz tushunchasi bor, kasbga qiziqishi bir-ikki oylik emas, ayrim jurnalistlarni taniydi, OAVda e‘lon qilingan 1-3 kichik hajmli material bor	7 – 13 ball
3.	Iqtisodiy jurnalistikaga 1-2 yildan beri qiziqadi, kasb haqida tasavvuri yaxshi, OAVni izchil ravishda kuzatib boradi, 5-7 e‘lon qilgan materiallari bor, 8-10 ta jurnalistni taniydi, ularning ijodiga sharh bera oladi	14 – 19 ball
4.	Iqtisodiy jurnalistikaga ko‘p yildan beri qiziqadi, jurnalistikaning jamiyatdagi o‘rnini chuqur tushunadi, OAVni yaxshi biladi, ko‘p jurnalistlarni taniydi va ularning ijodiga atroflicha baho bera oladi, 10-20 ta e‘lon qilgan material bor, iqtisodiy jurnalistika va milliy va xalqaro OAV faoliyati haqida yetarli tasavvuri bor	20 – 25 ball

5.	Iqtisodiyotga bolaligidan qiziqadi va 5-6 sinfdan boshlab OAV bilan hamkorlik qiladi, tahririyatga ko'p borgan va redaksiya ishi bilan tanish, iqtisodiyotning jamiyatdagi o'rnini va rolga chuqur tavsif bera oladi, milliy va iqtisodiy jurnalistika haqida atroflicha tasavvuri bor, milliy va iqtisodiy jurnalistlarni taniydi hamda ularning ijodiga tavsif bera oladi, e'lon qilgan materiallari 20dan ko'p	26 – 31 ball
----	---	--------------

jodiy inshoni baholash mezonlari: (ballar miqdori – 0 – 62 ball)

№	Ballar qo'yish mezonlari:	ballar
1.	10 tadan ortiq imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarga yo'l qo'yilgan	0 ball
2.	Ish mavzu bo'yicha yozilmagan	0 ball
3.	Mavzu sayoz ochilgan, abituriyentning fikrlashi yuzaki, jurnalistikani tushunishi chuqur emas, yozma ish mantiqan bo'sh, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 10 tagacha	1–8 ball
4.	Mavzu bir oz ochilgan, abituriyentning fikrlashi o'rtadan pastroq, jurnalistikani yaxshi tushunmaydi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 8-9 ta	9–16 ball
5.	Mavzu o'rtacha ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi keng emas, fikrlashi bir oz sayoz, jurnalistikaning rolini o'rtacha tushunadi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 6-7 ta	17–25 ball
6.	Mavzu o'rtadan yuqoriroq ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi torroq, lekin jurnalistikaning jamiyatdagi o'rnini tushunadi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 4-5 ta	26–33 ball
7.	Mavzu nisbatan yaxshi ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi yomon emas, jurnalistikaning rolga yaxshi baho bera oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 2-3 ta	34–42 ball
8.	Mavzu yaxshi ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi keng, jurnalistikaning rolini yaxshi tushunadi va unga baho bera oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatosi 1 ta	43–52 ball
9.	Mavzu teran ochib berilgan, abituriyentning dunyoqarashi chuqur va atroflicha, jurnalistika rolga yaxshi baho bera	53–62 ball

	oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolar yo'q	
--	--	--

Ijodiy imtihon bosqichlarida to'plangan ballar umumlashtirilib, yagona ball sifatida qaydnomaga kiritiladi. Qaydnomaga belgilangan tartibda rasmiylashtirilib, mas'ul kotib yoki uning muoviniiga takdim etiladi.

Ijodiy imtihon natijalarini apellyatsiya qilish tartibi

Ijodiy imtihon bosqichlari natijalari bo'yicha apellyatsiyaga arizalar faqat imtihon bosqichlari natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab 24 soat mobaynida qabul qilinadi.

Murojaat mazmunida faqat o'zining ijodiy ishi va ballari xususida e'tiroz bo'lsa, qabul qilinadi. Lekin boshqa abituriyentlar ishlari va ballari haqida yozilgan shikoyat arizalari qabul qilinmaydi.

Ijodiy insho yozilgan daftar rasmiy hujjat sifatida belgilangan muddatgacha saqlanadi. Undan shaxsiy maqsadlarda nusxa olish, uni suratga tushirish va imtihonlar o'tkazilayotgan hududdan olib ketish mumkin emas.

Apellyatsiya qilish jarayonida abituriyentga qo'shimcha savol berishga ruxsat berilmaydi.

Ijodiy imtihonda olingan bahoni o'zgartirish faqat fan bo'yicha komissiyaning roziligi bilan va faqat apellyatsiya qiluvchi abituriyent ishtirokida oliy ta'lim muassasasi qabul komissiyasining qarori bilan amalga oshiriladi.

Ijodiy imtihonning og'zaki suhbat natijalari apellyatsiyada qayta ko'rib chiqilmaydi.

Ijodiy imtihon o'tkazilishiga qadar apellyatsiyaga ariza berish va uni ko'rib chiqish tartiblari abituriyentlar e'tiboriga yetkaziladi.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy Qonuni, 01.05.2023 yildagi O'RQ-837-son

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonini jadallashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 02.06.2023 yildagi PQ-181-son Qarori

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" 24.03.2023 yildagi PQ-102-son Qarori

4. 2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi PF-60-son Farmoni

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida" 24.05.2023 yildagi PQ- 162-son Qarori

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tovarlarni yetkazib berish xizmatlarini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida" 11.05.2023 yildagi PQ- 153-son Qarori

7. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston Taraqqiyot Strategiyasi. – T., "O'zbekiston", 2022.

8. Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi (darslik). – T., "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2020. – 788b.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi "Media-marketing va menejment" IV jild. – T., "O'zbekiston", 2019.

10. Z.T.Gaibnazarova, Sh.A.Isamuxametov Iqtisodiyot nazariyasi (darslik). – T., "Innovatsion rivojlanish nashriyot – matbaa uyi " nashriyoti, 2020. – 526 b.

11. O'lmasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2014.

